

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЦТВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ КУЛЬТУРИ

КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

Збірка статей

випуск 3

Харків ХДІК 1993

В. М. Шейло
С. В. Частник

МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ХДІК У СФЕРІ ВІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Починаючи з кінця 1991 року, Харківський державний інститут культури послідовно налагоджує й розвиває міжнародні зв'язки з європейськими партнерами в галузі бібліотечно-інформаційної освіти /БІО/. Вивчення західного досвіду конче необхідне, враховуючи зміни ролі бібліотекаря в інформаційній системі та функцій бібліотек в умовах інформатизації суспільства та переходу від планової до ринкової економіки.

Програма міжнародних зв'язків ХДІК у сфері БІО передбачала поступове виходження до європейських структур співпраці - від подуків партнерів по двосторонній співпраці до участі в багатосторонніх асоціаціях, проєктах та міжнародних конференціях. Розпочинаючи здійснення цієї програми, керівництво ХДІК ставило перед собою такі цілі:

- одержання письмової та усної інформації "з перших рук" про сучасні тенденції розвитку бібліотечно-інформаційної справи та БІО в Західній та Центральній Європі, про академічну та наукову діяльність вузів-партнерів;

- налагодження особистих контактів з керівниками та провідними професорами вузів-партнерів; запрошення їх для читання лекцій у ХДІК;

- з'ясування сильних та слабких сторін БІО в ХДІК через візтавлення структури та змісту підготовки фахівців у ХДІК та у вузах-партнерах; підготовка спільних рекомендацій для перегляду навчальних планів та інших трансформацій в ХДІК, а також для подальшого розвитку бібліотечно-інформаційної справи та освіти в Україні загалом;

- поступове пристосування навчальних планів ХДІК до потреб суспільства та до європейського рівня БІО;

- вивчення можливостей стажування студентів та викладачів ХДІК у вузах-партнерах, а також одержання студентами цього інституту дипломів європейського зразка.

На першому етапі розвитку міжнародного співробітництва /ліпень 1991-1993 рр./ відбулося заочне знайомство з

керівниками Вищої спеціальної бібліотечної школи в Штутгарті /ректор Петер Водосек/, Королівської бібліотечної школи в Копенгагені /директор Оле Гарбо/, кафедри книго-, бібліотекознавства та інформатики Амстердамського університету /Алберт Букхорст/. Були отримані та вивчені навчальні плани й інші матеріали з організації фахівців, оформлено членство ХДІК у Європейській асоціації бібліотечно-інформаційної освіти та наукових досліджень /ЕВІЛІД/.

Асоціація ЕВІЛІД було створено 1991 року з метою обміну інформацією між навчальними закладами бібліотечно-інформаційного профілю, організації обміну студентами, проведення спільних наукових досліджень, конференцій. Діяльність асоціації спрямована на розроблення єдиної стратегії підготовки бібліотечно-інформаційних кадрів, вивчення досвіду й традицій у цій галузі, пошуки подальших шляхів розвитку тощо. ЕВІЛІД формує банк даних про зміни в навчально-методичних матеріалах, своєчасно сповіщає про них у своєму інформаційному бюлетені. Організація робить важливий внесок до розробки єдиних структурно-змістовних принципів освіти, прагне створити умови для конвертації дипломів. Нині ЕВІЛІД налічує понад 50 учасників - вузів, факультетів, кафедр з 20 європейських країн /сьогодні наш інститут - єдиний представник в асоціації від України/. Президент асоціації - професор Гарбо /Данія/.

Другий етап /1994-1995 рр./ відзначився встановленням особистих контактів керівництва інституту з західноєвропейськими колегами. Шлях поїздок до Штутгарта й Копенгагена /квітень-травень 1994 р./, Амстердама /вересень 1995 р./, Абердіна /квітень 1995 р./ делегация ХДІК мала змогу безпосередньо ознайомитися із сучасною практикою підготовки спеціалістів даного профілю у ФРН, Данії, Нідерландах, Великобританії. Цінна інформація про бібліотечно-інформаційні процеси за кордоном одержана внаслідок відвідань Університетської бібліотеки м.Штутгарта, бібліотеки землі Баден-Вюртемберг, Данської та Нідерландської королівської бібліотек, Університетської бібліотеки м.Амстердама, бібліотеки університету Роберта Гордона в Абердіні /Шотландія/. Слід зазначити, що керівники згаданих навчальних закладів - люди впливові, знані в Європі, мають неабияку вагу в МІБА, ОІД та інших міжнародних організаціях.

Тим більше приємні їхня зацікавленість нашими планами та готовність допомогти нам. Під час візитів були підписані угоди про двосторонню співпрацю, які передбачають обмін інформацією, літературою, студентами, викладачами. Ми маємо тепер непоганий фонд навчально-методичної літератури /переважно навчальні плани/ наших західних партнерів. У перспективі наші студенти можуть одержувати дипломи Вищої спеціальної бібліотечної школи в Штутгарті.

Крім того, під час поїздки делегації ХДІК до Амстердама були налагоджені особисті контакти з керівництвом кафедри бібліотеко-, документознавства та інформатики Амстердамської вищої школи /вищого навчального закладу типу наших політехнічних інститутів/ та оформлено членство нашого інституту до організації БОВКАТССС.

Ця аббревіатура створено за першими літерами англійських назв міст, представники яких стали засновниками організації /Будапешт, Осло, Барселона, Копенгаген, Амстердам, Тампере, Штутгарт, Шеффілд, Сомбатхой/. Нині організація об'єднує 13 вузів, факультетів, кафедр з 12 країн. Координатором БОВКАТССС є д-р Рюд Вройне /Амстердамська вища школа/.

Основним завданням БОВКАТССС є налагодження співпраці та обмін інформацією між вищими навчальними закладами бібліотечно-інформаційного профілю Сходу та Заходу. Характерна особливість її діяльності – організація регулярних міжнародних симпозіумів у Будапешті, у перебігу яких обговорюються сучасний стан і шляхи розвитку бібліотечно-інформаційної справи, БІО та міжнародного співробітництва в цих галузях. Особливу увагу при цьому приділяють досвіду тих посткомуністичних країн, котрі раніше від інших стали на шлях ринкових перетворень /зокрема Угорщини/. Темі симпозіумів націлені на майбутнє; їхні назви досить красномовні:

- 1993 р.: "Роль бібліотек сьогодні, завтра та надалі";
- 1994 р.: "Бібліотека майбутнього";
- 1995 р.: "Маркетинг та розвиток нових інформаційних продуктів".

Підготовка до 4-го симпозіуму БОВКАТССС /вересень 1996 р./ здійснюється за активної підтримки керівництва ЕВКЛІД /характерна для міжнародної співпраці в сфері БІО тенденція до проведення спільних заходів/. Тема симпозіуму –

"Якість інформаційних послуг"; до його програми входять питання авторського права електронних носіїв інформації, якості баз даних, управління, інформаційних послуг молоді, задоволення потреб користувачів.

Конференції БОВКАТССС є чудовою нагодою для зустрічей та обміну думками з колегами із західних та посткомуністичних країн. Не менш важливі й "кулуарні бесіди", під час яких часто вирішуються складні питання співпраці.

Третім етапом міжнародного співробітництва ХДІК можна вважати участь його представників у міжнародних конференціях /міжнародний семінар по БІО в країнах Східної Європи та колишнього Радянського Союзу під егідою МББА, ЮНЕСКО, БВКЛД в листопаді 1994 р. у Братиславі; 3-й симпозіум БОВКАТССС у січні 1995 р. у Будапешті; організації міжнародних заходів у Харкові на базі нашого Інституту - ювілейної конференції до 65-річчя ХДІК та міжнародного семінару "Проблеми трансформації вищої освіти в галузі бібліотекознавства та інформатики" у травні 1995 р., конгрес МББА у серпні 1995 р. у Стамбулі/.

З доповідями на травневому міжнародному семінарі в Харкові виступили провідні спеціалісти даної галузі з ФРН, Данії, Нідерландів. Професори П.Волосек та О.Гарбо розповіли про практику перебудови вищої бібліотечної освіти в очолюваних ними навчальних закладах. /Досвід, без сумніву, цікавий для наших фахівців, але, на жаль, ще не достатньо вивчений/. Доповідь проф. І.Шпрібілле з Штутгарта була присвячена підготовці фахівців для бізнес-інформації в публічних бібліотеках ФРН, а д-р Р.Бройне поділилася досвідом бібліотечно-інформаційної освіти в Нідерландах.

На міжнародних семінарах у Братиславі та Харкові були прийняті рекомендації щодо трансформування вищої освіти в країнах Східної Європи та нових незалежних державах, наближення їх до вимог бібліотек ХХІ сторіччя. Рекомендації містять, зокрема, такі положення, як організаційне й змістовне реформування підготовки бібліотечно-інформаційних кадрів в умовах інформатизації суспільства, розвиток міжнародної співпраці в цій галузі і вивчення міжнародного досвіду комп'ютеризації бібліотечно-інформаційної діяльності.

Прямим наслідком дискусій на харківському міжнародному семінарі стало введення нової спеціальності "Документознавство та інформаційна діяльність".

Вперше з лекціями в нашому інституті виступили провідні фахівці галузі /О.Гарбо та А.Букхорст/. Оформлено участь ХДІК у Міжнародній федерації бібліотечних асоціацій та закладів, що дало нам доступ до великої кількості важливої спеціальної інформації.

На четвертому етапі розвитку міжнародних зв'язків ХДІК планується вхвалення інституту до структур європейської програми співпраці ТЕМІС/ТАІС. Уже створено консорціум /робочу групу проекту/ за участю ХДІК, Королівської бібліотечної школи /Йопенгаген/, Амстердамського університету та університету Роберта Гардона /Абердін/. Якщо Європейська комісія затвердить проєкт, підготовлений керівництвом факультету бібліотекознавства та інформатики ХДІК, можна буде говорити про новий етап розвитку факультету, підкріплений фінансуванням структурної перебудови, вивчення досвіду та придбання сучасного обладнання. Координатором проєкту є проф. А.Букхорст /Амстердам/.

Інформація, яку наш інститут одержує під час міжнародних контактів, ретельно вивчається на нарадах студентських та викладацьких конференціях. З'ясувався спільний для країн Західної та Східної Європи підхід до бібліотеки як триєдиної сутності - інформаційний, культурний центр та центр самоосвіти. Для наших фахівців цікавим був, наприклад, той факт, що в практиці роботи бібліотек Данії та ФРН набагато більше приділяють уваги рекреаційній функції при більш широкому, ніж у нас, спектрі інформаційних послуг.

З'ясувалося, що основи підготовки фахівців бібліотечно-інформаційного профілю в наших інститутах культури мають фундаментальний характер та високий теоретичний рівень і немає сенсу сліпо копіювати форму й зміст підготовки бібліотечно-інформаційних кадрів за кордоном /тим більше, що і в Західній Європі немає єдиної, уніфікованої системи такої підготовки/. Вважаємо, що система БІО в традиційних рамках інститутів культури ще не повністю розкрила свої можливості /особливо, якщо взяти до уваги сильний культурологічний компонент початкових планів та наявність високопрофесійних кадрів культурологічної орієнтації/.

Проте в плані підготовки фахівців для майбутнього "інформаційного суспільства" ми відстаємо від Заходу як у змістовному, так і в організаційному аспектах навчального процесу. Треба мати на увазі, що вищі навчальні заклади цієї галузі в Європі - це динамічні інституції, що перебувають у стані постійного пошуку; вони ідуть попереду бібліотечно-інформаційної практики в своїх країнах, а не просто відображають її. Нам слід орієнтувати студентів на те, що сучасна комп'ютерна технологія стає ключовим компонентом бібліотечно-інформаційних процесів, на необхідність міти працювати з новими електронними носіями та засобами перелачі інформації /компактні оптичні диски, мульті-медіа, електронна пошта тощо/, з комп'ютерними бібліотечними системами та мережами електронних каталогів; на розвиток нових, нетрадиційних послуг, зокрема, в сфері бізнесу.

У плані організації навчального процесу заслуговують на увагу такі досягнення зарубіжних колег, як широка комп'ютеризація навчання, індивідуалізація студентської наукової роботи та високий її рівень, гнучке реагування на потреби й інтереси студентів, значна питома вага різних форм безперервної освіти у вигляді різноманітних курсів підвищення кваліфікації, перепідготовки, одержання другої вищої /бібліотечно-інформаційної/ освіти та ін.

Інформація й ідеї, які ми отримали від наших закордонних партнерів, були використані під час створення навчального плану для нової спеціальності "Документознавство та інформаційна діяльність" та розробки нової концепції ВІО у Харківському інституті культури. Концепція передбачає зближення бібліотечної та інформаційної освіти; побудову ядра навчального плану навколо сучасних інформаційних технологій; створення єдиної системи безперервної освіти фахівців на різних кваліфікаційних рівнях; розвиток потужної сучасної інфраструктури для забезпечення навчального процесу /модернізація інститутської бібліотеки, оновлення й розширення парку ЕОМ, розширення видавничо-поліграфічної бази, створення баз та банків даних за профілем вузу тощо/.

Чималі надії на здійснення цієї концепції, а також на реалізацію двосторонніх угод із західноєвропейськими вузами нат інститут покладає на участь в програмі ТЕМІС/ТАІІС.

Усе це дає нам підстави бути переконаними в тому, що альтернативи подальшому розширенню й поглибленню наших міжнародних зв'язків просто немає. Вони й надалі залишатимуться одним з основних напрямів нашої роботи.